

GESPREKSVERSLAG DPRA VOORTGANGSRAPPORTAGE NETWERK WATER & KLIMAAT

Datum:	7 februari 2024	
Locatie:	Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Houten	
Aanwezig:	Marit Linckens	(gemeente Utrecht)
	Laurens van Miltenburg	(gemeente Nieuwegein)
	Koen te Velde	(netwerk Water en Klimaat)
	Pieter den Besten	(ministerie IenW/ DPRA)
	Sjoerd Brouns	(ministerie IenW/ DPRA)
	André Rodenburg	(platform Samen Klimaatbestendig)

INHOUD GESPREKSVERSLAG

In het gesprek is het over verschillende onderwerpen gegaan. Geprobeerd is hetgeen wat gedeeld is met verschillende kopjes te bundelen.

Samenwerking in de regio

Een mooi moment van 2023 is dat de organisaties van het netwerk een nieuwe 4-jarige samenwerkingsovereenkomst zijn aangegaan. Na een periode van 4 jaar samenwerken verliep de vorige bijeenkomst. De GGD is als partner nieuw wat betreft de overeenkomst. Er was een unaniem geluid om verder te gaan. Ambtelijk wordt het netwerk als een succes ervaren; een organisatie met drive en voortgang die zorgt voor ontwikkeling op regionaal en lokaal niveau wat betreft klimaatadaptatie. Bestuurlijk zijn er verschillende opvattingen over het netwerk. Voor de ene organisatie een goed moment om elkaar te zien en richting te geven aan wat er speelt. Enkele bestuurders missen de besluitbevoegdheid of het bestuurlijke mandaat van de werkregio.

Komende tijd wordt verkent of voor bestuurlijke besluitvorming het platform van U16 ingezet kan worden. In deze regionale bestuurlijke bijeenkomsten – wat bijna overeenkomt met de grens van de werkregio – zijn de bijeenkomsten wel besluitvormend. Voordeel is dat er in dit netwerk een sterke(re) aansluiting is met de Ruimtelijke Ordening. Risico is dat klimaatadaptatie achterin de agenda staat en mogelijk weinig tot geen aandacht krijgt.

Terugkijkend naar 4 à 5 jaar terug is er een positieve ontwikkeling geweest. Het verschil tussen eerste plannen en agenda's en wat we nu maken is groot. Het netwerk zorgt hierbij voor continuering en ontwikkeling van het thema. Een aantal van de gemeenten heeft bijvoorbeeld een lokaal hitteplan. Ook helpt de rol van de provincie, bijvoorbeeld met subsidies voor schoolpleinen. Het netwerk ondersteunt en stimuleert ook de kleinere gemeenten om tot plannen en projecten te komen. Op het gebied van Vitaal en Kwetsbaar is afgelopen jaar een mooie stap gezet. Er is een handreiking opgesteld. Een andere handreiking van het netwerk is 'koelteplekken'. Als er in het netwerk energie is pakken een aantal mensen zoets op. Resultaat is iets wat toepasbaar is voor andere organisaties.

Het netwerk organiseert ook regelmatig inhoudelijke bijeenkomsten. Hiervoor worden zowel ambtenaren als bestuurders uitgenodigd. Deze mix zorgt dat afstemming binnen organisaties laagdrempeliger is en dat bestuurders naast informatie ook de ambtelijke uitdagingen horen.

Ravijnjaar 2026

Er zijn zorgen over de financiële positie van klimaatadaptatie bij gemeenten. Het significant minder middelen ontvangen vanuit het Gemeentefonds gaat wat betekenen. De lijstje gaan al rond met 'wat is wettelijk verplicht en wat niet'. Klimaatadaptatie is niet wettelijk verplicht en daarmee is het onderwerp kwetsbaar voor bezuinigingen en is het risico op kleiner/ minder budget (en al helemaal niet op meer/ extra budget) heel reëel.

Vergroening is als thema erg kwetsbaar voor bezuinigingen wordt geconstateerd. Vaak wordt extra groen meegenomen in andere projecten. Als daar geen geld voor overblijft is het ook het eerste wat weer komt te vervallen in die projecten. Volgens de deelnemers zou een groennorm kunnen helpen, maar, zo constateert men, het loopt met het invoeren daarvan voorlopig nog geen storm. Gemeenten ervaren een extra noodzaak om te vergroenen omdat zij dat ook aan andere partijen vragen, zoals woningbouwcorporaties. Als een gemeente dan niet zelf kan laten zien dat er meters gemaakt worden in de openbare ruimte is het verhaal naar andere partijen niet erg sterk.

De volgende vraag die volgt is over er '(regio)deals' zijn met het Rijk of andere organisaties. Een deal over mobiliteit, wonen of energie betekent co-financiering. Omdat gemeenten de co-financiering niet kwijt willen en, of omdat er afspraken zijn met het Rijk, is het korte op deze middelen ook minder voor de hand liggend. Het is jammer dat er geen (regionale) 'klimaatdeals' zijn met het Rijk of regionale Deltafondsen.

Aangegeven wordt dat in mei 2024 de verwachting is dat de maatlat – via de Nota Ruimte – een stevigere positie krijgt met juridische verplichtingen. Dit zal niet van toepassing zijn voor al lopende ontwikkelingen maar wel voor te starten initiatieven.

Door de stuurgroep DPRA wordt onderkend dat structurele financiering op korte termijn een uitdaging is en dat er iets moet zijn voor overbrugging. Dit kan mogelijk nog enkele jaren duren voordat dit vorm krijgt. De gesprekpartners waarschuwen dat het indrukken van de 'pauzeknop' wat betreft investeren in klimaatadaptatie terugval kan betekenen. Niet alleen wat betreft uitvoering en ontwikkeling van beleid en plannen, maar ook vertrek van deskundige mensen naar andere organisaties of sectoren. Voordat het dan weer 'op orde' is – of herstelt – ben je mogelijk weer een paar jaar verder. Dit maakt de inspanning om de doelen van 2050 te halen een grote(re) uitdaging.

Samenwerken met woningcorporaties

Samenwerken met woningcorporaties wordt aan gewerkt. De ene woningcorporatie is enthousiast en wil graag stappen maken. Andere woningcorporaties zijn terughoudender. Qua ambities is het zo dat 'de werkvloer' – een medewerker duurzaamheid – meestal wel wil. Een eerste gezamenlijk project of procesafspraken lukt veelal wel. Alleen voor een structurele aanpak van klimaatadaptatie hebben woningcorporaties niet voldoende financiële middelen. Directies zijn terughoudend omdat ze weten dat ze ambities niet kunnen waarmaken. Andere opgaven die ze hebben zijn/ voelen urgenter; klimaatadaptatie is ook belangrijk, maar blijft iets extra's. Desondanks zien woningbouwcorporaties de urgentie van het met name het hittevraagstuk absoluut. Er komen veel klachten binnen in hete zomers over in pandige hitte. Maatregelen treffen is echter vaak kostbaar.

Hitte

Op het vlak van hitte zijn stappen gemaakt en liggen er nog uitdagingen. Het besef begint te komen dat hitereductie of koeltebehoefte van bestaande woningen ook een plek moeten krijgen in de Regionale Energie Strategieën. Dit is winst ten opzichte van enkele jaren terug. Hier ligt een kans om opgaven en projecten te combineren. Dat is belangrijk omdat de financiering van hitte maatregelen ingewikkeld is. Vanuit de rioolheffing kunnen pure hitte maatregelen niet worden gefinancierd.

Voor nieuwbouw is het goed dat de TO Juli er is en helpt het werken met de verkoelingsladder. Idealiter zou er ook een verkoelingsladder voor bestaande bouw (huurwoningen) moeten zijn om bewoners te beschermen.

Het werken aan een calamiteitenaanpak bij hitte – 'code rood' – zorgt voor inzicht als zomerse temperaturen verder oplopen. Wat zijn dan de meest kwetsbare bewoners en woningen in een gemeente. En waar is eventueel ruimte voor collectieve koele plekken in een gemeente of wijk. Beseffende dat de afstand tot deze plekken voor bewoners beperkt moet zijn.

Samenwerking en waterbewustzijn bewoners en bedrijven

Op verschillende wijze wordt er samenwerking gezocht met bewoners. Hierbij is er vanuit het netwerk behoefte aan een andere strategie. De campagnes die recent gedaan zijn bereiken voornamelijk de bewoners die al interesse hebben in het onderwerp. Individuele organisaties/ gemeenten bepalen vervolgens of dat oké is of dat een andere aanpak nodig is.

Het netwerk wil tools ontwikkelen/ aanbieden waarbij duidelijk is hoe bepaalde doelgroepen te bereiken. En daarbij een onderscheid makend tussen 'informereren' en 'aanzetten tot actie'. Focus zijn de wijken en doelgroepen die voor het netwerk lastiger bereikbaar zijn. Dit zijn veelal situaties waar meerdere sociaal-maatschappelijke uitdagingen actueel zijn. Soms is het mogelijk om met sociale netwerken een wederkerige relatie aan te gaan. In andere gevallen mist er in een buurt of wijk sociale cohesie; wat doe je dan als netwerk of overheid? Een voorbeeld uit Utrecht is het samenwerken met een buurtwerkers op het gebied van groen en klimaat. Het creëert (water)bewustzijn waarbij het besef er moet zijn dat de inspanning relatief groot is.

In sommige gevallen worden gemeenten 'overvallen' door actieve bewonersgroepen die aan de slag willen met groen/ ontharden in de openbare ruimte en (buurt)tuinen. Het is voor veel organisaties zoeken hoe hiermee om te gaan; de rol van de responsieve overheid. Dergelijke initiatieven willen we in basis heel graag alleen kosten altijd extra tijd en wijken vaak af van kaders die er zijn. Ook blijkt dat het veelal zoeken is naar een optimalisatie van initiatieven en het begrijpen van elkaars taal. Beoordeel je als gemeente een plan of denk je mee over wat op welke wijze kan (en mogelijk nog in aanmerking kan komen voor extra financiering)? Daarnaast kan 'ambtenarentaal' en de gemeentelijke besluitvorming zorgen van afhaken van initiatiefnemers. Het netwerk wil ondersteunen om een neutrale verbinder/ schakel te zijn tussen initiatiefnemers en gemeenten. En door deze rol frequent te nemen ook te leren van ervaringen bij andere situaties.

Wat betreft bedrijventerreinen en ondernemers is er minder prioriteit. De focus ligt nadrukkelijk op bewoners en woonwijken en niet op ondernemers en bedrijventerreinen. In het kader van Life IP is er een traject met een bedrijventerrein met parkmanagement. Wel zijn initiatieven op bedrijventerreinen als het om brede duurzaamheid gaat. Als er bedrijventerreinen of ondernemers zijn die graag aan klimaatadaptatie willen werken doen gemeenten en waterschap graag mee. Dit volgt dan uit een motivatie en prioritering vanuit het bedrijventerrein.

Waar beperkt aandacht voor is zijn de grotere stakeholders in een gemeente. Kan je bijvoorbeeld als gemeente Utrecht met de NS, Jaarbeurs of Rabobank tot andere terreininrichtingen komen. Of zijn er regionale deals met een supermarkt mogelijk als het om koelte gaat.

Doelen en monitoring

De deelnemers verwachten dat het aanbieden van kaders voor doelen en monitoring vanuit het DPRA het werk in de werkregio kan ondersteunen. Regionaal maatwerk ten aanzien van doelen is belangrijk. Aandachtspunt is dat de subdoelen en 'de manier waarop' tot op heden lokale keuze moeten zijn.

Het zou – gekoppeld aan financiering – heel prettig zijn als de doelen en monitoring onderdeel zou kunnen zijn van regionale deals. Het Rijk en de werkregio spreken dan af waar ze aan werken. Door een stukje financiering vervalt de huidige vrijblijvendheid. Ook zijn er dan afspraken te maken met welke frequentie welke onderdelen te monitoren. Hierbij helpt het Rijk met generieke/ Nationale data en vullen de regio's dit aan vanwege specifieke doelen die past bij de strategie. Een coördinerende (en bestuurlijk meer geformaliseerde) rol van de werkregio/ het netwerk past hier goed bij.

De herijking van het Deltaprogramma. Groot aandachtspunt hierbij is dat er dan gemeenteraadsverkiezingen zijn. En het jaar erop provinciale en waterschapsverkiezingen. De ervaring van de decentrale verkiezingen van 2022 (gemeenten) en 2023 (waterschap en provincies) is dat het heel moeilijk is om tot regionale afspraken te komen. Timing is een aandachtspunt.

De herijking van de Deltabeslissing en het werken aan een deltabeslissing op het niveau van de werkregio is een interessant punt voor de bestuurlijke tafel van het netwerk.